

Aikuiset eivät tule tätä ajatelleksi, koska osa näistä ohjelmista tulee perheiden parhaaseen katseluai-kaan, vaikkapa sunnuntai-iltapäivä-nä. Usean lapsen perheessä on to-siasia, että kuopus helposti joutuu katselemaan hänelle sopimattomia ohjelmia, kun sisarusket eivät enää tyydy *Pikku Kakkoseen*.

Soilikki Vettenranta pohtii tut-kimuksessaan myös väkivallan käsitettä. Fyysisen väkivallan lisäksi tv-ohjelmat sisältävät henkistä väkivaltaa, jonka seuraaminen voi olla haitallista. Tosi-tv-ohjelmat sisältävät symbolista ja henkistä väkivaltaa: nöyryyttämistä, alistamista, naurun alaiseksi saattamista ja pilkkua. Ne ovat kuitenkin varsin suosittuja ohjelmia lapsiperheissä. Tosi-tv-ohjelmien suosiota ja vai-kutuksia nuoriin eri maissa pohdi-taan tuoreessa vuosikirjassa *Young people, soap operas and reality tv* (julkaissut: The International Clearinghouse on Children, Youth and Media, 2004).

Miten lapset ja nuoret sitten toimivat kohdatessaan pelottavia uutisia? Mitä aikuiset voivat tehdä silloin, kun tv-uutiset ovat täynnä jotain suurta katastrofia? Norja-laistutkimuksissa on todettu useita hallintakeinoja, joita pienetkin lapset osaavat käyttää. He lähtevät huoneesta, sulkevat television, menevät samaan huoneeseen aikuis-ten kanssa tai pyytävät aikuisen katsomaan televisiota kanssaan. Huumori on lapsille tyypillinen keino käsitellä pelottavia asioita. Eräs norjalaispoika oli kirjoittanut majansa ovelle lapun: Pääsy kiel-letty! Täällä hallitsee Osama Bin Laden! Huumorin ja vitsien lisäksi lapset ottavat uutiset muutenkin haltuunsa omalla tavallaan. Koulun pihalla käsitellään katastrofiuutisia leikeissä ja peleissä: WTC-iskun jäl-keen tornit kaatuivat ja lentokoneet pörräsivät.

Kun todella isoja katastrofeja tapahtuu, aikuiset eivät pysty täy-sin suojaamaan pieniäkään lapsia ikäviltä uutisilta. Sen sijaan aikuiset voivat koulussa ja kotona keskus-tella lasten kanssa pelottavista uutisista. Omien kokemusten mukaan hyökyaaltokatastrofi oli Suomessa niin läpituokevan iso uutinen, et-tä siitä keskusteltiin lasten kanssa jopa päiväkodeissa, ainakin eskari-

ryhmissä. Oikean tiedon antaminen on tärkeää, sillä lapset eivät välttä-mättä ymmärrä, missä katastrofi tai onnettomuus on tapahtunut tai edes sitä, mitä oikeastaan on tapahtunut. Nuorten kanssa voi-daan sen sijaan käydä syvällisiäkin keskusteluja mediakriittisesti.

Vettenrannan tutkimuksen sa-noma on ainakin se, että aikuisten pitäisi pyrkiä välttämään kyynisyyt-tä, sillä se lisää nuorten välinpitä-mättömyyttä ja voimattomuuden tunteita. Nykynuorista on todettu, että heidän kykynsä empatiaan on vähentynyt verrattuna aikaisempiin sukupolviin. Missä määrin se johtuu runsaasta mediaväkivallan seuraamisesta, on epäselvää, kuten koko väitteen yleinen paikkansapitävyys. Lisää tutkimuksia aiheesta kaiva-taan.

Mediatutkijat ja mediakasvatta-jat eivät ole ainakaan liikaa käsi-telleet uutisten sisältämää media-väkivaltaa. Pääpaino Vettenrannan omassa tutkimuksessa on nuorissa, ei lapsissa, mutta hän tuo esiin muita tutkimuksia, joissa lasten uutis-ten vastaanottokykyä on pohdittu. Kirja on tarkoitettu ennen kaikkea oppaaksi mediakasvatusta opetta-ville, mihin viittaavat lukujen lopu-sa olevat pohdittavaksi tarkoitettut kysymykset. Osa kirjan sisällöstä avautuu ehkä huonosti suomalai-selle lukijalle, koska tapausesimer-kit ovat Norjasta, mutta kirjassa on paljon myös yleispätevää tietoa. Sen vuoksi kirjan toimittamista ja kääntämistä suomeksi kannattaa harkita.

Kirja loppuu kahteen epilogiin, joista ensimmäinen on kirjoitettu marraskuussa 2004 Beslanin kou-lukaappauksen jälkeen. Toinen epilogi on kirjoitettu tammikuussa 2005 tsunamikatastrofin jälkeen. Kummassakin onnettomuudessa oli uhreina paljon lapsia ja nuoria. Molemmat katastrofit, mutta en-nen kaikkea tsunami, uutisoitiin dramaattisesti ja näkyvästi kaikissa Pohjoismaissa.

Ja ettei historia unohtuisi: Vet-tenranta on omistanut kirjansa niil-le 70 000 suomalaislapselle, jotka lähetettiin turvaan läntisiin naapurimaihin toisen maailmansodan aikana.

EIJA POTERI

Tieteen tyyleistä ja tunteista

Johanna Latvala, Eeva Peltonen & Tuija Saresma (toim.):

TUTKIJA KERTOJANA.

Tunteet, tutkimusprosessi ja kirjoittaminen.

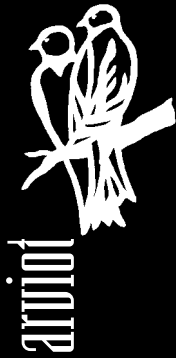
Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 79. Jyväskylä 2004. 398 s.

Marjatta Saarnivaara, Erkki Vainikkala & Marjon van Delft (toim.):
WRITING AND RESEARCH.
Personal views.

Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 80. Jyväskylä 2004. 159 s.

Vankkoina ja vakaina pidettyjen perinteiden murtumia diagnostisoi-daan jatkuvasti – aikalaiskirjoittajien mukaan murroskohtansa saavuttaa milloin mikään inhimillinen käy-täntö. Jyväskylän Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisemissa artikkelikokoelmissa kartoitetaan ihmistieteiden ilmaisutyyliessä parin viime vuosikymmenen aikana tapah-tunutta muutosta. Hämmästyttävän vähänhan tieteellisestä kirjoittami-sesta on kirjoitettu, vaikka suurin osa ihmistieteellisestä toiminnasta ON kirjoitettujen ja puhuttujen tekstien tuottamista. Normatiivisten muoto-oppaiden seassa poikkeuksen tekee esimerkiksi Merja Kinnusen ja Olli Löytyn toimittama *Tieteellinen kir-joitaminen* vuodelta 2002.

Tutkija kertojana –kirjan toimitta-jat Johanna Latvala, Eeva Peltonen ja Tuija Saresma sanoutuvat tosin irti muodikkaista murros-tulkin-noista, sillä heidän mukaansa kyse on pikemminkin vähittäisistä mure-nemisista tieteellisen kirjoittamisen konventioissa. Murenemisen sijaan voisi tietenkin puhua esimerkiksi moninaistumisesta. Sallivuus on ai-nakin lisääntynyt siinä määrin, että pakonomaisten ulkokohtaisesta raportoinnista on osittain siirrytty omakohtaisempaan, jopa taiteel-lista kirjoittamista muistuttavaan tyyliin. Kun tutkimuksissa aiemmin *tarkasteltiin, käsiteltiin, analysoitiin* ja *raportoitiin* (nimenomaan passiivissa), nykyisin yhä useampi tutkija *kertoo*. Erityisesti tunteiden tuomi-nen tutkimukseen näkyviksi tuottaa

kaunokirjallisempaa ilmaisua. Parhaimmillaan tiedekirjoitukset voivatkin olla yhdistelmä evokatiivista ”pään tietoa” ja ”sydämen tietoa”, kuten Tuija Saresma kirjoittaa.

Etenkin tieteidenväliset tutkimussuuntauokset, kuten nais-tutkimus, kulttuurintutkimus, (oma)elämäkertatutkimus, narratiivinen tutkimus ja (auto)etnografia näyttävät virittävän tutkijoita toisenlaiseen ilmaisuun ja myös oman kirjoittajalaadun pohdintaan. Jaetua näissä tutkimussuuntauksissa on usein käsitys kaiken tiedon paikantuneisuudesta, tiedon sidoksisuudesta sen tuottajaan ja tuottajan konteksteihin. Sallittua on myös sanoa, että tieteellinen toiminta ei aina etene projektisuunnitelmien mukaan, vaan persoonallisten mieltymysten ja sattumien vaikutus lopputulokseen on yleensä suuri – ja siksi ne on kirjattava näkyviksi.

Lähtökohtana kirjoituskokoelmissa on, että tutkijan persoonalla on vaikutuksensa tutkimusprosessiin sen kaikissa vaiheissa. Tutkijan paikannukset ja identifioimiset sijoitetaan yleensä tekstin alkupuolelle tutun tuntuksena rodun, sukupuolen, kansallisuuden jne. rimpuna, joka saattaa peittää toisinaan alleen koko tutkimuksen, kuten Teemu Taira kirjoittaa. Taira ehdottaakin puhuttavan tutkimuksen sitoutuneisuudesta laajemmin, jolloin mukaan luetaan kaikki ne kontekstit, jotka vaikuttavat tutkimuksen tekoon ja joihin tutkimuksella on vaikutusta. Paikannuksessa voi olla kyse myös tutkijan etiikasta ja niiden vaivalloisten tunteiden käsittelystä, jotka liittyvät toisten elämän ja ajatusten tulkitsemiseen – vieläpä, jos kyse on läheisten ihmisten elämän jähmettämisestä painomusteeseen, kuten Saresma pohtii.

Onko kokeellinen, toisenlainen kirjoittaminen sitten enää tiedettä? Kenellä kokeilevaan kirjoittamiseen on varaa – vain asemansa vakiinnuttaneilla professoreillako? Missä kulkevat terapia- ja tutkimuskirjoittamisen rajat? Kokoelmissa avataan myös näitä vaikeita kysymyksiä ajatuksia herättävästi. Tekstien emotionaalisuushan voi koitua myös niiden taakaksi, kuten Eeva Peltonen kirjoittaa. (Melo)dramaattiset tiedetekstit voivat herättää ärtymistä ja

kiusaantumista esimerkiksi tutkijan liiallisen minäilyn suhteen. Myös kuviteltu samanmielisyys lukijan kanssa voi kiusaannuttaa: useimmat tutkijat varmaan kuvittelevat olevansa meidän heikkojen ja sortettujen puolella pahaa maailmaa vastaan.

Kirjoituksissa tehdään näkyväksi myös sitä akateemisen maailman satuttavuutta, mikä näyttäytyi pahimmillaan silloin, kun kirjoitukset jäävät huomiotta, ymmärtämättä, siteeraamatta. Nimeämättömyys, noteeraamattomuus ja osattomuus dialogista tuntuvat kalvavan erityisesti tiedettä kirjoittavien naisten identiteettiä. Akateeminen samanmielisuuden tavoitteluhan voi olla luonteeltaan homososiaalista, kuten Leena Eräsaari muistuttaa: miehet eivät juuri lue tai siteeraa naisten tekstejä.

Viestinnän tutkijoille kokoelmat tarjoavat paljonkin ajatusten aineksia etenkin kirjoituksissa, joissa pohditaan kerronnallisten ja/tai tekstuaalisten aineistojen tulkintaa, henkilökohtaisen katsomiskokemuksen käyttöä elokuva-analyysin perustana sekä fanin ja intellektuelin kytkentöjä. Kiinnostava on myös Mimi Whiten kirjoitus feministisen elokuvateorian opetuksesta, jossa omaelämäkerrallisten dokumenttien vastaanotto opiskelijoiden keskuudessa on enemmän kuin torjuva.

Molemmat julkaisut ovat Kulttuurintutkimuksen verkoston ja Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen *Personal Writing* -kesäkoulujen antia. Kirjoittajat ovat pääosin eri ihmistieteisiin väitöskirjojaan tekeviä jatko-opiskelijoita. Kirjojen tarkoituksena on toimia myös kokeellisen tieteellisen kirjoittamisen foorumina ja avata keskustelua tutkimuksesta, subjektiudesta, tunteista ja toisin kirjoittamisen mahdollisuuksista. Kun tyylit moninaistuvat, lisääntyy myös tutkijan vastuu valitsemistaan sanoista ja – toivottavasti – lukijan tietoisuus omista lukustrategioistaan. Kirjat eivät anna ohjeita, mutta ajattelun aineista oman kirjoittaja- ja lukijalaadun tarkentamiseen. Myös akateemisen yksinäisyyden ylittämiseen ja omien vihamielisten sisäislukijoiden vaimentamiseen kirjat ovat oivallista apua.

SANNA KIVIMÄKI

Journalistin etiikasta perusoppikirja

Jorma Mäntylä:
JOURNALISTIN ETIIKKA

Gaudeamus Kirja. Helsinki 2004.
203 s.

”Avioeroja tai perhesuhteiden kielteisiä puolia ei yleensä ole syytä tuoda julkisuuteen. Muista vahingoittamisen mahdollisuuksista.” Näin opastivat vuoden 1968 *Lehtimiehen ohjeet*. Tämän vuoden alussa voimaan tulleissa *Journalistin ohjeissa* ei enää anneta näin tarkkoja ohjeita, vaan sanotaan:

”Yksityiselämään kuuluvia erityisen arkaluonteisia seikkoja voi julkaista vain asianomaisen suostumuksella tai jos niillä on poikkeuksellista yhteiskunnallista merkitystä. Yksityiselämän suoja on otettava huomioon myös kuvia käytettäessä” (kohta 27).

Näiden kahden, journalisteille tarkoitettujen eettisten ohjeiden väliin mahtuu niin suuri yhteiskunnallinen ja kulttuurinen muutos Suomessa, että osa tiedotusvälineistä tekee juuri päinvastoin kuin vanhemmissa ohjeissa neuvottiin ja tätä pidetään nykyään normaalina.

Jorma Mäntylän kirjoittama *Journalistin etiikka* on oivallinen katsaus alan eettisten ohjeiden muuttumiseen. Tosin Mäntylä keskittyy kirjassa vertailemaan ennen muuta kahta viimeksi ilmestynyttä journalistin ohjekokoelmaa, nimittäin vuosina 1992 ja 2005 voimaan tulleita ohjeita.

Kaikki aikaisemmat ohjekokoelmat ovat kirjan liitteissä. Siellä ovat myös mainontaa koskevat kansainväliset ohjeet ja kotimaiset psykologien ammattieettiset säännöt.

Molemmat Mäntylän kirjan peruslähteet ovat jo nimeltään *Journalistin ohjeet*. Näistä Julkisen sanan neuvosto (JSN) on tulkinut hyvää journalistista tapaa eikä enää hyvää lehtimiestapaa. Tämä vanha nimitys vilahtelee Mäntylän tekstissäkin paikoissa, joissa voisi ja pitäisi käyttää tätä uutta, kattavampaa ilmausta (s.19).

Journalistin etiikka alkaa perustelemalla sitä, miksi eettisiä ohjeita tarvitaan lakitekstien lisäksi. Eettiset